

ELŐFIZETÉSI ÁRA
egy évre 3 forint.

Állattani, vadászati és halászati folióirat.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Szerkesztik:
DR. LENDL ADOLF
és
csikszentsimoni és ernyesi
LAKATOS KÁROLY.

Budapest, II., Donáti-utca 7.

A rovignoi zoológiai állomás.

Az isztriai parton, Triesztől hajóval csak két órányira, egy dombos félszigeten fekszik Rovigno. Már távolról látjuk magasan kiemelkedő székesegyháza körül a város házsorait és közelebb jutva gyönyörködünk kies képében. A velencei modorban épített székesegyház, magas, négyszögletes tornyával, melynek tetején a város védőasszonyának, a szent Euphemiának bronzszobra áll, dominálja a várost, amely alatta terül el.

A tenger felől érkezőre éppen olyan kellemes hatást gyakorol ez a tarka-színes város, mint bármely más tengerparti városka. Festői a külső színe, változatos a képe és itt-ott talán még a régi időkből maradt klasszikus épületek tiszteletreméltóan emelkednek ki a vörösetetű házesoportokból.

De ha az ember a hajót elhagyta és a kikötőből a városba igyekszik, akkor azután csakhamar belejut a szűk és piszkos utcák tömkelegébe. Ezekben is megtalálja az olasz városkák karakterét: magas, többnyire két-háromemeletes kőházak, szorosan egymás mellé építve, rendezetlen keskeny utcák, közben düledező lépcsők és tornácok; minden házban szűk kapualjak; a nyitott ablakokból kilógó kendők és fehérneműek; hangos rikácsoló nép és helyenkint leírhatatlan szenny meg bűz az utcán: ez jellemzi leginkább ezeket a tengerparti, külsőben oly csinos városokat.

A kikötő körül azonban többnyire már némi változosságot és modern haladást is vehetünk észre. Szabad

és széles az út; a tengerfelé néző házak díszesebbek és elég csinos ütlethelyiségek, kávéházak, sőt némi kényelemmel berendezett vendéglők intenek felénk és a szabályosan kifaragott kövekből épített mólók sétára készítenek. A mólók körül még élénkebb az élet, mert jönnek és mennek a bárkák s közbe nagyobb hajók is kötnek ki; az utasok és halászok ki- és beszállnak, de még akinek nincs is dolga a tengeren, az is legalább ide jön sétálni, különösen nyári időben, az esti órákban, a korzóra.

Ilyen városka Rovigno; csak abban tér el a többi, különben hasonló isztriai városoktól, hogy van még egy nevezetessége, amilyen amazoknak nincsen: t. i. itt van a hírneves berlini nagy akváriumnak a gyűjtő állomása.

Ez a zoológiai állomás az utolsó házsoron kívül, közvetlenül a tengerparton fekszik, közel a vasuti pályaudvarhoz, egy kis öböl szélén, amelyet a Karszt-hegységből iszonyú erővel leszakadó bóra némiképen megkímél.

Egy csinos és jól gondozott kis kert közepén áll a kétemeletes ház, a »stazione zoologico«, amint az olaszok mondják. Azonban büszkén hordja homlokán német felírását: »Zoologische Station des Berliner Aquarium.«

Aki Berlinben megfordult már, bizonyára meglátogatta azt a híres tengeri akváriumot is, amely annak a nagyra nőtt világvárosnak egyik legérdekesebb látványossága és magához vonzza az idegent és odavolt egyaránt. Azonban kevesen tudják, hogy amiket abban a nevezetes, látni való, tudományos intézetben mutogatnak, azok a csodálatos tengeri állatok, legnagyobbrészt a mi tengerünk-ből, a Quarnero-ból, kerülnek oda, Rovigno útján. Nem a német tengerekből merítik azokat az eleven kincseket,

azokat a szokatlanul szép és annyira változatos tengeri állatokat, hanem az Adria fenekéről valók ezek legnagyobb részt.

Mindaddig csak küzködve tudott megélni a berlini akvárium, amíg rovignoi gyűjtő állomását be nem rendezte, mert a német tengerekből nem tudtak elég érdekes és akváriumokban elevenen eltartható állatokat beszerezni. Most — noha a távolság igen nagy — Rovignóból küldik oda a tengeri fauna legszebb alakjait.

Azonban a tengeri állatok rendkívül érzékenyek. Ilyen hosszú útat ki nem bírának és elevenen egy sem kerülne el Berlinbe, ha előbb nem szoktatnák a mérhetetlen vízből kifogott állatokat a szűk medenczék csekély méreteihez, ha elő nem készítenék őket a nagy útra. És ez a szoktatás a rovignoi állomásnak a feladata.

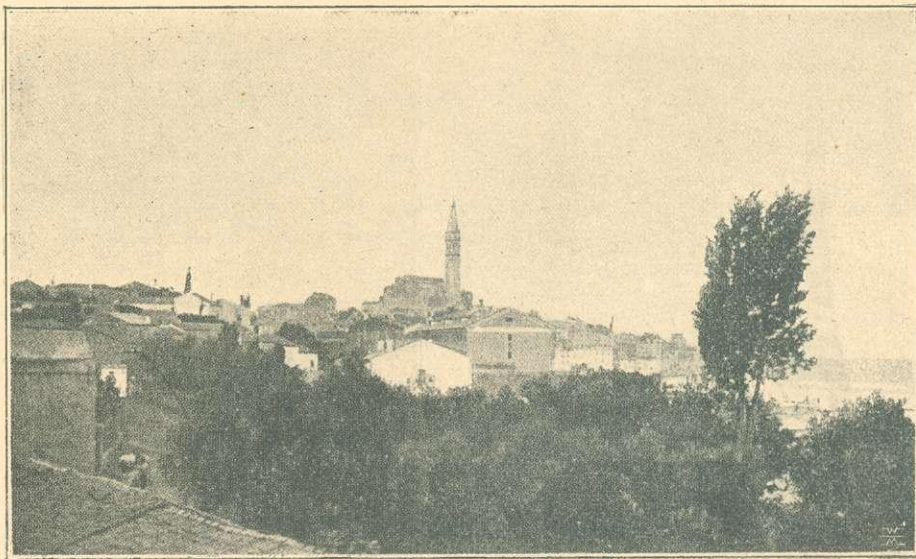
Hogy miként végzi ezt, arról tudomást szerezhethünk, ha belülről is megtekintjük.

Ebben az épületben sok érdekeset láthatunk.

A tág földszinti helyiségben vannak a nagy gyűjtő-medenczék, amelyekbe a tengerből hozott állatokat beeresztik. Itt azután megmaradnak a szabadságuktól megfosztott szegények addig, amíg megszokják a fogságot — vagy elpusztulnak. Ha elpusztulnak, hát se baj, van még a

tengerben elég, mert kimeríthetetlen az a bőség, amit magában rejt a tenger méhe és különösen az Adria e tekintetben vetekedik, sőt felülmúl más tengereket.

A befogott állatokat természetesen életmódjuk szerint a lehető legkedvezőbb viszonyok között tartják kezdetben — de azután mindig mostohábban és számítva arra, hogy a berlini akváriumban sem lesz gyöngyéletük, mindinkább hozzászoktatják őket a rabsághoz. Folytonosan keringő friss víz, vagy a vízbe préselt levegő, ez a tengeri állatoknak egyik létfeltétele a fogságban, a szűk medenczékben. Ebből bőven kijut nekik Rovigno gyűjtő-medenczéiben, a melyekben folytonosan friss vizet keringtetnek. A táplálék dolgában már kevésbé jó dolguk van; a szabadban megtalálnak bőségben mindent, amit kívánnak eledelül, mert megtermi a tenger kifogyha-

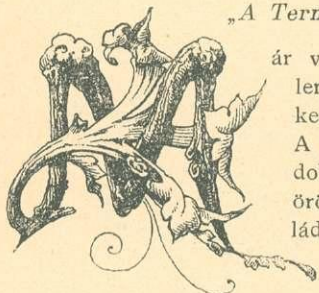
Rovigno.

atlanul és mindegyiknek elég jut belőle mindig. De már az akváriumokban nem lehet és nem is szabad őket oly bőségben tartani. Bizonyos könnyen beszerezhető táplálékokhoz és abban is a mérsékletességhez kell őket szoktatni. Azonkívül — és pedig ez is igen fontos — a tenger víztömege rengeteg nagy, ezért a hőfoka, nyomása, levegő tartalma, keveredése stb. többé-kevésbé egyforma mindig. A tengeri állatok ehhez az egyformasághoz vannak

Az erdő árvái.

Irta: Boér Miklós.

„A Természet“ eredeti tárczája.

ár vége a pajzán örömmek, dalos szerelemnek, hódító gavalléroskodás és vetelkedő párviadalok mozgalmas időszakának. A tavaszi vérláz, mely az állati szívet dobogásra kényszerítette és az idegeket örökös izgalomban tartotta: lehült. A családi-élet édes örömeinek, fáradságos gondjainak, a nevelés terhes munkájának feladatai nehezültek a természet vad

gyermekének vállaira . . .

Az erdő csöndes lombsuttogással kíséri a ringó ágra kötött fészkek lakóinak csiripelését, óva fedi el a kis család meleg otthonát, a melyben a madár-szív dal-trillákat dobban s a piczi ajkak szakadozott hangokat verdesnek ki, az ébredező dalnak egy-egy töredéke, rezgő foszlányaként. Az erdő fainak lombkoronáját a napsugarak aranszálakkal fonják át; fénykarikákat szönek az árnyék libegő vásznára és pajzán játékot űznek az erdő mélységében tovasurranó tetetlen alakokkal.

A bérce élén, a sziklaormokon színes mohatakarók, tarka

színezésű szőnyegek vannak kiterítve. A napsugarak — ez utólérhetetlen művészgárda — millió és millió remeket állítottak ki erdőn, mezőn és mindenütt, a hol isteni ecsetüknek egy-egy vonásával ott hagyták a színefestészet csodás produktumait. Templommá varázsolták a felséges erdőt, imádandó oltárképeket szórva szét e nagy szentegyház minden kis csücskébe s ragyogó glóriával övezik a szétszórt hegységek tornyos homlokát.

Ide járok ki mindennap imádkozni; a dalos erdő az én templomom. Felséges, nagy templom, melynek mennyezete a végtelenségig elterjedő azurkék égbolt. Átláthatatlan mélységében az Isten lelke oszlik szét, beleolvadva a nagy világegyetem minden atomjába s mindenható erejével alkothat új világokat, a megmérhetetlen világ minden kis zugában . . . A Ielkemét csak itt érzem szabadnak. Kibontom szárnyait s bebolyongom vele a nagy mindenséget. Nem fárad el; isteni erő emeli, az irányítja minden szárnylebbenését. Itt, tudom, hogy minden, de minden való igaz. A természet nem hazudik; egyetlen hamis hangja sincs . . .

A távoli hegyek völgykatlanai füstölögni kezdenek. A sűrű köd, mint valami óriás folyam, habos tajtékokkal árasztja el a patak termékeny völgyét s megitatja szomjúságtól tikkadó virágok ezreit, megtürösztli gyöngye testüket, megmossa poros ruháikat s azután nyomtalanul eltűnik, mint egy gondolat, mint egy sóh. A napsugarak csókjától hal meg; fölissza nedves

alkotva és igen érzékenyek minden változás iránt. Hirtelesen, bár csak néhány foknyi hőmérséklet ingadozás is halálukat okozza. A mélységből felhozott állat a felületen a csekély víznyomás következtében elbetegedik és elpusztul. Egyiknek folytonos vízáramlás vagy hullámverés, másnak meg nyugodt pihenő víz kell. Mindezeket a körülményeket csekély vízmennyiségekkel rendelkező akváriumokban nem lehet megteremteni és fenntartani. Bárhogyan hűtik az akvárium vizét nyáron és szellőztetik folyton beleprésselt hűs levegővel, vagy bármint óvják melegét télen: bizony az akvárium vize néha mégis csak felmelegszik, máskor meg lehül; ez pedig száz meg száz állatnak a halálát okozhatja. Majd kifogy belőle kelleténél tettemesebb mértékben az abszorbeált levegő; és a víz nyomása se egyforma; hullámverése sincs a medenczében, hanem folytonos lassú az áramlása, amint hozzá folyik a víz, meg lefolyik ismét a víztartó vezető csőrendszereiben. Szóval, a tengert magát és annak oly sokféle körülményeit az akváriumban az állatok kedve és életmódja szerint előállítani nem lehet.

És mégis kell, hogy a rabságba került állatok megéljenek itt is, ily mostoha viszonyok között — tehát: hozzá kell nevelni és szoktatni az állatokat a kedvezőtlenebb körülményekhez. Kell, hogy megszokják a szerényebb táplálékot, a csekély és ingadozó víznyomást, a hőfok változásokat, a víz szellőztetésével járó bőséget az éltető elemnek és majd annak megfogyását is, a koplá-

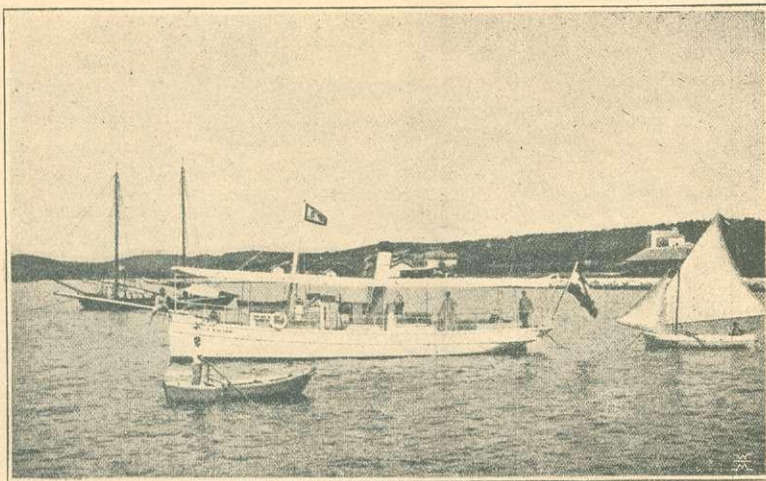
lást és ájuldozást, a nélkülözést és felfrissülést, a mozgások korlátozását, szóval minden mostohaságot, ami a fogsággal jár. Szoktatni kell a szegényeket minden rosszhoz, a szenvedéshez és a keserű rabság tűréséhez. Hihetetlenül hangzik talán és mégis így van. És ez a zoológiai gyűjtő állomásnak a feladata.

Csak ha már heteken és hónapokon át itt kibirták az állatok a fogságot és a természetükkel ellenkező viszonyokat, ha mintegy beletanultak már abba, hogy miként kell a rabságot elviselniök, csak akkor indítják őket a nagy útnak Berlin felé.

Sok elpusztul közülök már kezdetben, még mielőtt a kínlódásba beletörődött volna; sok elvész közülök az úton, de mégis eljut egy részük Berlinbe és bármikor keresi fel a német főváros közönsége az ottani akváriumot, mindig gyönyörködik az Adriából odakerült szép állatok sokaságában — senkisémit sejt, milyen áldozatok árán vannak azok ott.

Azonban nem könnyű feladat ám az állatoknak gyűjtése és illetően

előkészítése. Alapos ismeretek és tudományos készültség feltétele ennek. Ismerni kell életmódjukat, tartózkodási helyüket a tengerben, a gyűjtés módjait és nagy készültséggel kell abba belefogni. Azért is a rovignoi zoológiai állomáson nemcsak a gyakorlati foglalkozásra gondolnak, hanem folynak ott tudományos vizsgálatok is és ezzel kapcsolatban — mint a világhírű nápolyi zoológiai állomáson — mindig vannak ott tudósok, akik a tenger állatvilágát kutatják. Ha nem is vetekehetnek e tekintetben

A zoológiai állomás kis gőzöse és bárkái.

testét a forró levegő, az a láthatatlan óriás, mely földünket átölelve tartja s rohan vele az egymásután jövő ezredeken át. — Meddig? — ki tudna e kérdésre megfelelni. Örökön-örökké száguldozni fog-e a hatalmas glóbusz, mint egy széllapda a végtelen űrben, vagy egyszer csak szétrobban, megsemmisül s egy zavaros chaosz sötétebb vagy világosabb foltja lesz? Soha se bibelődjünk vele; most a miénk. Ezer és ezer gyönyörével, fájdalomával, bűnével és erényével az egymás nyomába lépő emberiségnek: Istentől adományozott jogos tulajdona. Mienk az erdőmező, patakjaival, állataival, virágaival. Dúslakodunk rajta s még nem is elégszünk meg azzal, amit önkényt ad, hanem meg is raboljuk, ki is fosztogatjuk.

... Most ugyan csöndes az erdő. Félénk lakóit nem űzik csaholó ebek, nem riasztgatja a bűgő kürt rivalgása, a haláltörő fegyver tüzes csattogása. A szelid kék ég némán borul rá; lombjai, virágai illatos ozont lehelnek; árnyékos sátra alatt ezer és ezer rovar zümmög, apró madár csicsereg, színes lepkek játszadoznak, lihegő gyíkok keresik a napsugarat, félénk siklók kigyóznak a nedves moszatok közt; itt zöld, amott hússzínű leveli békák kiabálnak a fagyal sötétzöld lombja között s a sűrű páfrány ernyős levelein a lomha csigák húznak nyálas útvonalakat. Az erdő kis patakja vigan bugygyan föl a sziklás völgyben s habos forgókat kavarva nyargal virágos parkok közt, meg-megcsókolva a beléhajlongó virágok ékes arczatját. Kris-

tály tükrében fürödnek, himbálóznak a part dús levélzetű növényei, kavicsos medrében lombán gunyasztanak az ollós rákok, vigan eviczkélnak az ezüsthasú, pettyes pisztrángok és a békaporontyok várják idéetlen testük átalakulását. A patak fölött színes szitakötők lebegnek, ringatóznak a légben; egész szunyogtábor duruzsol s az erdei pókok eresztgetik selyemszálú fonalaikat a fák ágairól. A part hosszában száz és száz apró forrás fakad s az öblös medenczékben a vízi borjúk, a götéek családja vibrál, míg a nedves talajon, az árnyas bokor alól a foltos szalamandra nagy szemével bámul rád s irtózatot gerjesztő puha testét alig mozgatva vonul tovább, biztosan rejtekbe, előled... Minden él, mozog, munkál. Az erdő társadalma soha sem pihen, ha már a természet kibontotta egyszer előtte az élet kapu-szárnyait. Örökös tolongás jelzi, hogy az Isten mindenütt ott van...

A vadász most is bebarangolja az ő erdejét, minden arra alkalmas időben. Mint a rajongó szerelmes: beteg, ha nem láthatja tündöklő szép ideálját. Közeliében testben, lélekben felfrissül, szíve hangosabban dobog, tüdője ruganyosabb, ereiben a vér elevenebben lüktet s lelkében édesen izgató álmok alakulnak.

Fegyvere, vadász-táskája ott van az oldalán, csak a szimatoló eb nincs a nyomában. Sirva maradt otthon az is. Be kellett zárni, mert a becézgető simogatás, haragos tekintet, még a korbács eleven suhintása sem volt elég arra, hogy gaz-

Rovigno Nápolylyal, mégis gyakran ott találjuk a német egyetemek nagy tudós professzorait és a fiatal zoológus nemzedéket, akik az állomás laboratóriumaiban ápolják a tudományt, ahonnét azután ismeretekben meggyarapodva hazatérnek.

Mikor lesz már nekünk magyaroknak ilyen állomásunk a tengeren és mikor állandó nagy akváriumunk a fővárosban?!

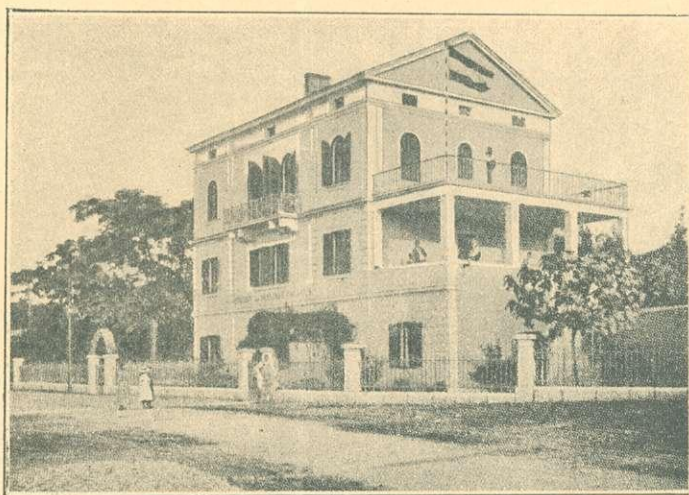
Pedig a rovignoi állomás nem is annyira az isztriai partokon gyűjti állatait, hanem kis gőzösével eljön ide a mi partjainkra, mert a Quarnero horvát és dalmát részeiben a fauna gazdagabb, változatosabb, mint az osztrák területeken.

Triesztben is van egy kis zoológiai állomás, amely az osztrák egyetemek érdekeit szolgálja; de Fiumében nincs; igaz itt nem is lehetne, mert a fiumei öbölben nem elég tiszta a víz, azonban lehetne valahol a közelében, Buccariban, Noviban vagy leginkább Crkveniczán.

De még ne hagyjuk el a rovignoi állomást, hanem térjünk be a tudomány és német vállalkozás e csarnokába.

A földszinten vannak a gyűjtő medenczék, tizenkét nagyobb és számos kisebbeszerű. Időnkint ezek mind telidestele vannak állatokkal; máskor bizony, ha a gyűjtések sikere kevésbé dús, meg is fogynak.

Ha a trieszti vagy fiumei halpiaczon már körülnéztünk, sok ismerős alakra találunk itt. De amik ott a piacon élettelenül kosarakban hevernek, itt elevenen uszálnak a vízben.

A zoológiai állomás épülete.

Első sorban persze a halak tűnnek fel. A »branzino«, amelyet minden Fiuméba érkező magyarnak feltálnak az étkezőkben, az itt egyike a legelevenebb fajoknak. *Labrax lupus* a tudományos neve és széles alakjáról könnyen felismerhetjük, különösen ha már előbb roston sülve tányérunkon is láttuk egyszer. Hasonlóan ismeretes a piros »barboni«, a *Mullus barbatus*; ez nemcsak igen szép hal, de állítólag a legízletesebb is. »Scombri« névvel kínálják Fiumében százával azt a kékes ezüsthéjű tündöklő karcsúbb halat, amelyet a tudomány *Scomber scomber*-nek nevez. A »sardone« nagy sokaságban uszál itt szemeink előtt és csillog minden mozdulatával ezüsthéjében; valóban pompás látvány. Ez az az apró halacska, amit mink szardiniának mondunk itt a szárazföldön, habár ez nem az igazi, hanem az a faj, amelyből a nálunk most oly divatos és gyakran élvezett olajos szardiniagyűrűket készítenek. Sok millió pléhskatulát töltenek meg vele; a halacskákat a magyar Quarnero-ban fogják és azután a Trieszt

melletti gyárakban dolgozzák fel és mi jó magyarok azután ismét visszaváltjuk halacskáinkat az osztráktól, igaz olajos gyűrűk alakjában, de sok pénzért. Ennek a nevezetes halacskának, amely nekünk elég drága is, tudományos neve: *Engraulis encrassicholus (Anchovis)*.

Mérgező hal a *Trachinus vipera* és *draco*. Mindakettő ijesztően bizarr alakú, akár csak a *Scorpaena*-fajok, a tengeri sárkány fejek. Színük barnás, sárgás, sötét-vöröses, sötét barnán ibolyaszínű is, aszerint, amint

dájától elmaradjon. Nagy büntetés is az! Milyen vígan poroszkálna most az erdőben, a puha pázsitos talajon. Mint a villám száguldozna a völgy berkeitől a szellős tetőig! Hogy zengne az erdő dallamos hangjától, éles csaholásával hogy iramodnék a kőborgó szellő a bércz faláig, ahol aztán elvesztené s lágyan, elmosódottan térnének vissza a megtépett hang-hullámok a vadászig. — Ah, mindehhez nincs érzéke az én gazdánknak! Bizonyosan ezt gondolja, odahaza, a szűk ketreczben s kedvetlenül nyuitózkodik el, a zizegő szalma-ágyon, álmodozva az örök szabadságról és függetlenségről...

A vadász pedig bejárja a sűrű pagonyokat, a sötét rengeteget, a susogó csalitokat és szinte beszédbe vegyül a tilinkós rigóval, mely ott őrzi a bokorban elrejtett fészket s eleven szemével figyelmesen kíséri az erdő bolyongó vándorát. Rá is kiált élesen, mintha el akarná ijeszteni az édes otthon közeléből s ha nem sikerül, mint egy gyászruhás szép leány, gyorsan eltűnik a sűrűségben s távolról lesi a félelmes vendég eltávozását. Ha már nincs veszélyben a kis puha fészkek, odabujkál a sűrűségben, beletekint s vidáman szökel, de egyetlen-egy nem kiált e nagy öröm közben, nehogy elárulja kis házának titkát. A tollas fiókák is csak azután emelik föl buta kis fejüket, hogy körültekintenek, mikor a gondos anya már jelzi a veszély elmúlását.

Bezzeg nem olyan előrelátó a tolvajkodó szarka és varju. Ők messziről elárulják, hogy hol van a féltett családi fészkek.

Károigma, cseregve röpködik körül a magas fát, melynek tetejében ott ring a falánk fiókák bölcsője. A szarka még gondosan fedelet is épített a belül kitapasztott venyige-fészekre, hogy a nagyobb szárnyas ragadozók elöl jobban elrejtse tojásait s később az azokból előbúvó meztelen fiókákat. Nyelvelésökkel figyelmeztetik a vadászt, hogy ime, itt van a tolvaj nemzedék, egyszerre megsemmisítheted az egész familiát! Ami bizony be is következik; mert a vadász kedves apró vadjainak esküdt ellenségét látja az erdők-mezők eme kőborgó cigány természetű madaraiban.

Hanem annál szívesebben védi az erdő édesszavú dalnokait, ezeket a kedves apró munkásokat, melyek szorgosan tisztogatják, védik, kora tavasztól késő őszig a kertek, szőlők, vadrengetegek hasznos fát, ékes virágait...

Tele a szíve édes örömmel, ha látja őket vidoran szökdelni az árnyas erdő bokrain, a rejtett fészek körül, vagy a párázatos léghen játszadozva, vígan tovatűnni...

De egyszerre eleven csörrenés hallik az erdő sűrűjéből. A tavalyi levélhullás zörög. Nyalka, félénk kis öz-gidák csörtetnek át a pagonyon. Az erdők árvái bolyonganak a rengetegben, czéltalanul, vezető nélkül. A cserkészlet áldozata lett a figyelmes, gondos bak; agancsos szép feje nem tűnik föl a menekülő család előtt, hogy éles szemével körültekintsen és egy füttyentéssel jelezze a veszélyt... Megriadnak minden nesztől azok a

jól érzi magát az állat, vagy szenved, vagy haragszik. Normális színe a barna; ha beteg vagy éhes, vagy ha már kevés a levegő a vízben, akkor sápadt és fakó; ha haragszik, akkor, mint maga a harag: vörös. — A halászok nem szeretik, mert tüskés és tüskéiből mérge folyik ki; ha a hálóból kerül visszavetik a vízbe és szent Péternek ajánlják.

Az *Atherina hepsetus*, a »geral«, szintén nem ritka és ugyancsak a »fanfaro« is, melyet *Julis vulgaris* és *Naucrates ductor*-nak nevez a tudomány.

Szintén érdekes akváriumba való halak a kisebb czápa-félék: a *Scillium canicula*, *Mustellus laevis*, *Carcharias glaucus*. A lapos félszegűszo halak, amelyek egyik oldala színtelen, másik fele pedig homokszínű és mindkét szemük egy oldalon van, több fajban láthatók itt rendszeren. Közülök a leggyakoribb a *Solea lutea*, mely piaci hal.

Bármily élénkek is a halak, mégis talán még inkább vonzanak azok az oly sajátságos rákfélék. Vannak közöttük óriások és törpék, hosszúak és kurták, szépszerűek és fakó, sőt átlátszó fajok is. Némelyik ügyefogyottnak látszik, mások fürgék és nyughatatlanok; vannak, amelyek mindig üldözöttek, meg folyton harcolnak is.

A legnagyobb közöttük a *langusztá*, meg a *homár*. Mindakettő rákfarmájú, de az elsőnek nincs ollója, hanem annál hosszabb bajusza, ez vöröses színű; a másodiknak meg mindig kétféle az ollója és színe szép aczélkék. Sokáig nem tudták az okát annak, hogy miért van a homárnak kétféle ollója: az egyik kisebb és karcsú, a másik vaskos, nagy és rettenetes erő van benne. Hát utjabban mégis csak kisütötték ennek a megfejtését is; életmódjának a megfigyelése vezette rá a tudósokat, hogy a keskeny ollóval inkább tapogat és fogdos, a nagyobbikkal meg töri és zúzza mindazt, ami belekerül; amily állatot megfoghat vele, azt menten szét is ropogtatja. Azért kötik le madzaggal az ollóját a halászok, ha megfogják, mert jaj a kezüknek, ha belekerülne.

Érdekes rák az úgynevezett *tengeri pók* — *Maja squinado* —; vörös színű, nagy, tányeralakú a teste és

hosszú lábain keszegjáró; ezért is mondják póknak, holott tulajdonképpen rák. A fiumei piacon »grancevolo«-nak mondják és a vendéglőben apróra vagdalt husát saját héjában találják fel.

Hasonló alakú, de kisebb a *Maja verrucosa*. Még kisebbek a *tarisznyarások*, amelyek többnyire elég fürgén futkosnak oda-vissza a medenczékben és valóságos latortermészetűek, folytonosan veszekednek, megcsontkítják egymást, kikezdenek nagyobb halakat és rontanak-bontanak mindent, ami nem oly kemény mint a kő. — Ilyenek nagy sokaságban találhatóak Rovignóban és a zoológiai állomás derék vezetője, *Kossel János*, gondoskodik is róla, hogy Berlinben ne panaszkodjanak reája; százával küldi oda ezeket a kis betyárokat.

A *remeterások* szintén több fajtát gyűjtik itt. Közülök egy faj igen érdekes. Ez t. i. egy sárga vagy narancsszínű szívacsca, melyet a csigaházát; a szívacs csakhamar megnő és ekkor valóban a vízbeült narancshoz hasonló ez a kis kompánia, melynek gazdája a rákocská — *Eupagurus Prideauxii* — háza egy csigahéj és külső takarója egy gömbös narancsszínű szívacs, amelynek neve *Suberites domuncula*. A nép »pomi di mare« névvel jelöli ezeket igen találóan.

Feltűnően szépek a *csöves férgek* is, a *Serpula*-fajok, de még inkább az arasznyi csövek tetejéből kinyúló, finoman legyezőszerű és csavarosan forgó *Spirographis Spallanzanii*. Némelyik medenczéje a zoológiai állomásnak csupán csak ilyenekkel telik meg és ezek között azután csúszkál-kúszik a sok apróság. A *tengeri csillagok* és a vékony szálú *kígyókarú csillagok*, majd a tüskés gömbök, sőt alaktalan kolbászhoz hasonló mindenféle színű és bizarr más állatok uszkálnak, vagy kúsznak szerteszéjjel a medenczékben és mindegyik külön-külön is leköti figyelmünket. De valamennyi között legfeltűnőbbek a polipok; a tudomány nyelve szerint *fejlábúak*, — *Cephalopoda* —, de közönségesen csak polipoknak mondják. Közülök több faj a halpiacon is szerepel: szétomló, piszkos, kocsonyaszerű tömegek alakjában hevernek a halászok kosaraiban. Csak a szegény nép veszi,

tündérszép, karcsú állatok s iramlanak úttalan sűrűségekben, zajos menekülésükkel fölriasztva az erdő többi árváit, gyámoltalan elhagyottait...

Párosával, hármasával bukdácsolnak elő a sűrűségből a gyáva, félnék kis tapsifülesek. Nagy füleiket libegtetik, mint a vitorlát és meg-megállva figyelnek az erdő belsejében fölriánó neszre. Majd elrejtőznek az erdő szálas fűrengetegében, a kőkénybokrok közé. ahova nem igen lát még a héja éles szeme sem. Ők már el vannak csapva a nagy világba; övük a mező, sűrű vetéseivel, az erdő édes fűvével, kristály forrásaival; előttük az élet, küzdelmével, szerelmével, ezer veszedelmével... Átbukdácsolnak azon ők is valahogy, ha csak a természet által eléjük szabott életzél elérésében meg nem gátolja őket a minden bokorból, fáról, levegőből reájok ólálkodó halál. Ez az örök éber szörnnyeteg, melynek útait minden pillanatban átszeldeli a mozgó lét...

Az erdő titkos sűrűjében, az áthatolhatatlan völgy-katlanok összefonódó cziheresei között a vad sertés neveli nagyon érdekes kinézésű malaczeit, melyek eleven sürgés-forgásban vannak. A konda most egészen anyai gondozás alatt áll; a rémes agyaras remete életet él; elvonulva csatangol a bükkös rengetegekben...

A vérszomjas róka már kivezeti fiait a rabló-lesre s ugyancsak sok áldozatot szed az apró vadak sorából, a gyá-

moltalan fiókák közül, melyek nem menekülhetnek előle, ha egyszer orrát megütötte a vad-váltókon, friss nyomok után gerjedő, inycsiklandozó szimat.

Szóval, az erdő sűrűje, árnyékos rejtjei, szakadozott árok-partjai, mélységes völgyei, egykép védik az ártatlan árvákat és a telhetetlen rablógyilkosokat.

Mind, mind az ő szabad gyermekei s mozgalmasságukkal, pillanatonként meg-megújuló erős küzdelmeikkel, lázas tevékenységükkel képezik az erdő társadalmát...

A borongó rengeteg némán marad, míg lomhán elterülő testén az állat-élet nyüzsg, forrong s ezerszer váltakozó és ismétlődő jelenségekben nyilvánul.

Csak akkor rázza meg bozontos üstökét, ha vihar tombol át fölötte s csattogó villámstorok hasogatják felséges testét.

Akkor édes gyermekeit elrejtí és ő fölriad, zúg, morajlik...

annak az eledele. Rovignoban leggyakoribb a »*Ioligo*«, az *Eledone moschata*, meg az apró *Sepiola Rondelleti*. Fiumében közönségesebb a tintahal, a *Sepia officinalis* meg a nyolczlábú polip, az *Octopus vulgaris*.

Csigák, kagylók, de nem ám türesen, hanem benne az eleven állattal, nagy változatosságban láthatók a medenczékben épen úgy, mint a fenéken, kődarabokon vagy a medenczék oldalfalain ülő *tengeri rózsák*. Mindegyik csodálni való és érdekes.

Csak a *meduzák* ritkák az akváriumokban. Pedig de szépek ezek az átlátszó, néha színes, máskor üveg-tiszta, harangalakú, sallangosan felczifrázott állatok. Olyan könnyed, ritmikus a mozgásuk és csodaszerű az alkotásuk. De puhák és szétmálnak, mint a kocsonya, ha kihúzzák a vízből. Néha ezrével is vonulnak a tenger felszínén és gyönyörködtetik a hajón utazót, — kifogni azonban nem lehet őket, csak ritkán sikerül és akkor is csakhamar elsorvadnak azután az akváriumban. Elvétve jut el Berlinbe közülök egy-egy; de akkor mindig meg is szólalnak az ottani napilapok és amint hírül hozzák az ottani közönségnek, tódul oda az érdeklődők serege, hogy még életben láthassák a csodaszerű lényt, melyet látni kell, mert leírni nem lehet. —

Ha már végig jártuk a medenczéket, szinte kedvünk kerekedik még egyszer körüljárni a hús, nagy természet, amelyben annyi meglepőt és tanulságosat láttunk, sőt még a kisebb medenczéktől is csak alig tudunk megválni, pedig ezekben csak szerényebb állatokat tenyésztettek, azokat, amelyek a tudományos vizsgálatoknak vannak szánva.

Az épület első emeletén vannak a tudományos laboratoriumok és a kísérletező helyek, a mikroszkópi asztalok, meg a könyvtár. Amikor a német egyetemeken vakáció van, akkor megtelnek e termek a tudomány avatott munkásaival és serényen folyik a vizsgálgatás a tenger titkainak kikutatására.

A második emeleten lakoszobák vannak, amelyekbe időnkint a berlini akvárium igazgatója, *Hermes Ottó dr.*, beköltözik, hogy a gyűjtéseket az akvárium szűkségei szerint vezesse. Ilyenkor azután nap-nap mellett indulnak gyűjtő kirándulásokra az állomás kis benzingözösén, amely, bár csak dióhéjnak látszik a tengeren, mégis merészen elkalandozik a dalmát partokig, Vegliára, Chersora és talán még messzebb is; amit pedig kotróhálóival a felszínre emel, az formában és színben, szépségben és változatosságban felülhaladja a képzeletet is.

Dr. Lendl Adolf.

A velencei tavon.

Éjjel van még; gyér világosságot áraszt szerte a sápadt hold és elfáradva éjjeli vándorlásában, a nemsokára felkelő diadalmas nap sugarai elől rejtőzni igyekszik...

Már elértük a terjedelmes velencei tó partját. A reánk várakozó halászt halkan köszöntve, gyorsan elhelyezkedünk a csónakban; a töltényeket kirakjuk magunk elé s a kipróbált duplapuskánkat térdünkre fektetve, egy percz alatt megteremtettük magunknak a kellő kényelmet.

A legkisebb szellő se mozdul és mély csönd uralkodik az előttünk elnyúló vízszínen s az ezt körülhatároló, most még sötét, fekete nádtömegekben. E náderdő felé igyekszik csónakunk, hogy e látszólag áthatolhatlan növény rengetegbe evezzen. Nagy mester a mi csónakosunk; egyetlen szerszáma egy hosszú, ruganyos rúd,

melyet meghatározott időközökben nesztelenül a habokba merít fenéig s azután ép oly csöndesen ki is húzza. A keskeny csónak kísérteties tovasiklása épen hozzáillik az éjjeli kirándulás némaságához, mely az éber vadász figyelmét csak fokozza. Mind közelebb jutunk most már a nádhoz s amint közeledünk a sötét, titokzatos rengeteghez, úgy mindig óvatosabban igyekeznek előre vezetőnk, — még egy erős, hangtalan lökés a rúddal — s teljesen nesztelenül síklik csónakunk a legelső szűk útba, a nád közé.

Csak most látjuk, milyen ez a náderdő! Oldalt hajlanak a nádszálak, épen abban a pillanatban, amidőn több szárcsa ijedten pocog odább a vízen; menekülnek az oltalmazó sűrűségbe, ami sikerül is nekik, mert még nem volt szándékunkban ezekre a szárnyasokra löni.

Majd oly keskeny nádutakba jutunk, hogy a nád fölöttünk szinte összecsukódik; ezután újra kisebb sík-vízbe érünk, sőt áramló vízcatornába, vagy nagy víztükrökre. Nemsokára azután ismét egy szűk síkatorban tűnik el csónakunk.

Itt-ott halászokra akadunk már, kik a víz mélyéből szedik mindennapi eleségüket. Így haladunk csöndesen tovább, csodálva csónakunk vezetőjét, ki annélkül, hogy elfáradna, vagy legcsekélyebb zajt is okozna — hiszen ma meg akarjuk lepni a vadkacsákat — gyorsan tolja előre csónakunkat a vízen.

Köröskörül mély csönd uralkodik még; de minél előbbre jutunk, minél inkább kivilágosodik kelet felől az ég, annál gyakrabban hallunk rekedt madárhangokat is vagy gyors szárnycsapásokat. A vízivadon sietve menekülő lakói ezek. Mind nagyobb számban mutatkozik már a sokféle szárnyas s élénkebb lesz a kép, — most végre kigyúl a láthatár szélén a nap! Az árnyékok elmosódnak, elenyésznek és fölvirradt az ifjú reggel.

Most egyszerre csipogás, lármázás, sürgés-forgás hallatszik az egész környéken. Rövid perczekkel ezelőtt még békésen és mozdulatlanul álmodoztak a természet mind e teremtményei és megfértek egymás mellett; most pedig százával, ezrével nyüzsgönek, tolakodnak, üzik egymást, kapkodnak és veszekednek a falatért. Mily sokfélék a hangok, melyek már most füleinkhez érnek: víg hápogás hallatszik, majd diadalmas ujongás, aztán mérges vagy mohó kiáltás, ismét egy rekedt csatakiáltás, melyet mihamarabb a bátor felelet követ. Aztán egy erős, tompa hang is vegyül közbe, leginkább egy felingerelt kutya érdes ugatásához hasonlít és egyéb hangművészek is jelentkeznek, melyek idegfejtő, végtelen reggeli éneküket nyilván a békáktól lesték el. Szüntelenül üldöz minket a sirályok lármája s a partok felől a békák kvakogása még emeli a nagy hangzavart. Ráadásul egyetlen pillanatra sem szűnik meg a megszámlálhatlan apró szunyogok vékony muzsikája; irgalom nélkül ellepnek minket, vérünket kívánják s kétségbe ejthetnének.

Szakadatlanul védekezünk ez apró vérszopók ellen, melyek akkor kinozzák a vadászt leginkább, amikor a széltől védett náderdőkön vonul keresztül csónakán.

Már benne vagyunk a nádas közepén...

Most eldördül az első lövés! Egy átrepülő vörösgémnek (*Ardea purpurea*) volt szánva; majd a nádi-bika (*Botaurus stellaris*), vagy a törpe gém (*Ardeola minuta*), avagy a bakcsó (*Ardea nycticorax*) kapja a halálos lövést. A kanalas gém (*Platalea leucorodia*) csak elvétve látható itt, de a Balaton déli részén még gyakrabban fordul elő. A selyemgém (*Ardea commata*) is elég gyakori ott.

K A C S A L E S E N .

A partok körül látunk most sok víziszárnyast: sárszalonskákat (*Gallinago*), duplasneffet (*Gallinago major*), lotyót (*Limosa melanura*), az utóbbiakat azonban csakis vonulásban. A bicicz (*Vanellus cristatus*) rekedt kiáltása áthangzik hozzánk a határos földekről, élénkítve a sokszoros hangversenyt.

A vadkacsák sok fajtát nagy számban találjuk azután a síkvízen. A pompás színezetű tőkés kacsát (*Anas boschas*), a csörgőt (*Anas crecca*) s a kanalast (*Anas clypeata*) hol egyesével, hol pedig nagyobb számban látjuk. Akinek kedve a szerencse és vonuláskor ott vadászgathat a tavon, megláthatja a kendermagos kacsát (*Anas strepera*), a vörösfejűt (*Anas fuligula*), a lármást (*Anas clangula*) s a bőjti réczét (*Anas querquedula*) is.

Egyéb vízivad is mutatkozik: a búbos vöcsök (*Podiceps cristatus*), a vörösnakú (*Podiceps rubricollis*) és a törpe vöcsök (*Podiceps minor*). A sirályok (*Larus*), csérek és czerkók (*Sterna*) több faja egészítik ki a tarka képet, mely különösen az idegen szemlélőre mindenkor nagy hatással van.

Ezek felsorolásával ugyan még nem merítettük ki az összes, a velencei tavon bármikor látható víziszárnyasokat. E vaddús területet csak a madarak vonulásakor figyelhetjük meg kellőképpen s ekkor kedvező időben ha kirándulunk ebbe az érdekes víorzországba, az állatvilág itt még sokkal változatosabb. —

Az elejtett zsákmányunk, mint rendesen, most is számban nagyon kielégítő, de fajokban keveset értünk el. Mindamelllett a vadászati kirándulás ebben a sajátságos mocsárvilágban igen érdekes és nem sajnáljuk a fáradságot.

Mesés gyorsasággal múltak el az órák; alig volt reggel és máris nyomasztó meleg van. A továbbmaradás a fülledt levegőben sem nem kellemes, sem nem tanácsos, a szűnyograj is mind érzékenyebbé válik. — Felszólításunkra vezetők a barátságosan intő part felé irányítja a lengő csónakot. Ott már várakozik a becsületes parasztnép. Megérkezésünk után kellőképpen megcsodalja gazdag zsákmányunkat, el is kér egy-egy értéktelenebb darabot. Szívesen fogadja az ajándékot és viszi haza szerény konyhájára.

Légy üdvözölve felséges tó! Ismét pompás élvezetet nyújtottál nekem. Szívesen emlékezem reád és gyakran kívánczok vissza hozzád.

Jäger Albert.

A nagy szezon elején.

Amikor ez a cikkecske a közönség elé kerül, már ezren meg ezren járják odakint a határt, a tengeri táblákat, a berkeket, a vágásokat, a sással és gyöngé náddal szegélyezett réteket, ahol úgy szeret tanyázni a fogoly. S a hegyszakadékok veszélyes ösvényeit is, joggal buja a »bátor zerge-vadász«.

A pihenés és a vadászévezetekben való hosszú koplalás után szólhat megint a puska; keresheti a foglyot a gazosokban a jó angol vizsla, amely a kisebb méretű vadászatok egyik nevezetes és elsőrangú kelleke és kiegészítője.

A nagy úr, akinek ezer meg ezer holdas erdőségek állnak rendelkezésére, a felséges »fővad« belopásával s leterítésével már július havában is megkezdhetette vadászszenvédélye kielégítését. De akinek nem adatott mód erre a magasabb fokú élvezetre, akinek csak a kisvadat nevelő rónaságon van joga és helye arra, hogy puskával barangolja be a térségeket: az bizony várva várhatta augusztus elsejét, amikor szabad már a vásár a fogolycsapatok hazájában is.

Bizony, valljuk meg, sok szó fér ehhez a szabadsághoz. Vadászati törvényünk egyik nagy hibája, hogy nagyon is dilettáns módon állapítja meg a határidőket. Az új vadászati törvény kodifikátorainak nem is lett volna nagyobb feladatuk, mint hogy segítsenek ezen a bajon. Sajnos, nem tették meg, cseberből vederbe estünk; magyarul szólva: ott vagyunk, ahol az a bizonyos mádi izraelita. A sok apró-cseprő semmisség mellett, ami változásnak jelentéktelen, benne maradtak a nagy hibák a vadásztörvényben.

Augusztus elsejétől kezdve szabad lőni a foglyot ezentúl is, tehát oly időben, amikor még állandóan rendes, jó időjárásban is csak felesen ha kifejlődtek annyira a fogolycsapatok, hogy lőni nem kár az idej foglyot. Minden valamire való vadászember jól tudja, hogy augusztus elsején csak olyan évben egészen anyányi a fiatal fogoly, amikor a tavasz korán kezdődött s aztán nem voltak kései zord napok, nem tette tönkre az első fészkelést hideg esőzés, nagy zápor, fagyos szél, didergető éj. A fogoly ugyan elég korán párzik, ha jó az idő, de kevés kell ahhoz, hogy fészke tönkre menjen, ha megázik meleg tojása, vagy aláfut az esővíz: vége a várt új ivadéknak. Már pedig a második fészkelésből származó falka még szeptember elsején is sokszor tarthat számot kiméltre.

Az idej esztendő megint példa lesz és szomorú okulás mindnyájunknak. Hisz az egész országban, már ahol t. i. számottevő fogoly-állomány van, panaszkodnak arról, hogy sok a **páros fogoly**, t. i. az olyan, melyeknek az első fészkelése kárba veszett. Ezek közül bizony lesz olyan is, amely meddő marad végkép erre az esztendőre. De az új fészkek ivadékaire ugyan senki se számítson szeptember előtt.

Am azért a törvény mégis törvény; éppúgy tilt valamitől, amint fel is jogosít más valamire. A jog, jog marad, bármennyit okoskodunk is és Nimród úr augusztus elsejétől kezdve bőszyűten rugaszkodnak neki a szegény mezei tyúkoknak. S mi aztán ennek a következménye? Az, hogy ahol egy-egy kifestetlen csapatot találnak, (amelyben a fiókoknak még csak a szélső farktollaik nőttek ki valamennyire, ami kiskorúságuknak biztos jele), abból persze rögtön a valamire való öregeket igyekeznek kilőni, amint csak szerét ejthetik. Azután magok is belátják, hogy ezt az apró foglyot kár hajszozni; s rohannak tovább, szebb, fejlettebb csapatokat keresve. Az elárvult apróságnak most már nincs vezetője, könnyen elpusztul, elzüllik így a falka — és néha bár akad könnyörtületes atyafiság amelyik befogadja őket a társaságába, de leginkább csak akkor történik, ha körülbelül egykorú ivadékok kerülnek így össze. Ha pedig gyámjok nem kerül: akkor pártfogásukba veszi őket a róka, a héja mihamarább. Hisz felügyelet nélkül, figyelmeztető hang nélkül oly ostobák, hogy még az egerésző kuvasz is komoly ellenségökül tekinthető. Így aztán egy 15—18 darabból álló szép falkából aggatékra kerül 4—5, a többi a bizonytalan sorsé, amibe a vadász már bele nem tud szólni.

Pedig ha kellő fejlettségükben vesztik el vezetőiket, akkor már tudnak magukon segíteni a megmaradtok, s jövő évre pompás tenyészanyag válik azokból, amelyek az idén kikerültek a vadász fegyverét.

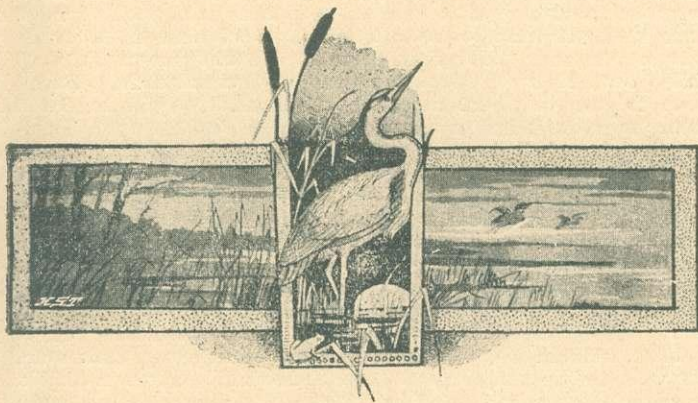
Mindezekből önkényt következik, hogy a fogoly vadászásának az idejét nem lett volna szabad korábbra tenni augusztus tizenötödikénél.

Szerencse még, hogy a rendezett, gondozott vadászterületek urai maguktól is rájöttek már erre s nem vadászszák korábban a foglyot.

Nimród.

ÁLLATÉLET AUGUSZTUSBAN.

I. Madarélet.

A kánikulai nap perzselő sugárzást ont alá az elsárgult világra. Fülledt, izzó párákkal van tele a levegő s valami forró lehelet terjeng szerteszét, mely lesorvasztja a növényi élet üdeségét és sárgaságot bocsájt mindenre a mi zöld. Fényben úszik az egész láthatár s áttetsző kékes párázat fogja körül a messzeség kimagasló tárgyait, a csodálatosan megnyúlt nyárfák kúpos koronáját, az itatókút gémpjét, a távol látszó tornyot, mik megannyi ijesztő óriásokként emelkednek ki, a délibáb csodás káprázatából, mely rengő ezüsttengerként árasztja el a határt. Sohasé látott varázsképek lendülnek meg a játszó lég-habokban és tótágast áll bennük a vidék minden fája, a kút-gém, a torony, a csöndesen legelésző gulya flanaxja s úgy mozgatja őket valami tündér tréfás kedvtelése. Szél nem lenged, nincs az életnek semmi mozzanata; hallgatag csend, isteni szent béke uralja a tájakat, mintha mély szender vett volna erőt az ellanyhult életen; csak a puszták sasmadara rikkant bele olykor a nagy csendességbe a mint úszik a báránnyelű kékmezőkön, alig-alig lebbentve a szárnyát, mintha valami varázshatalom bővülete tartaná fönn a káprázatos magasban. Akármerre tekint a szem, sápadtság futja be a mezők tájait. A hullámzó vetés helyén sárga tarlók meredeznek, melyek közt nincs semmi zöld, még az aszat is sorvatag vázzá változott által az égető nap gyilkos hevétől. Itt-ott apró egérlükak, kis madárfészkek roncsai és más semmi jele annak, hogy itt élet létezett volna valaha. A pittyopalatty elszállt a kaszapengés elől s a pacsirtának is meglibbent a szárnya, mikor lefeküdtek: a »rendre« dőltek a kék szarkalábak, égő pipacs-fejek a kasza nyomán s nem volt kinek virágszereléről, napsugárról hangicsálni többé. Néha-néha egy egy vércse áll meg a nagy sárgaság felett s verdesi a szárnyát a fénypáras levegőben — szemlét tartva: mi volna itt... Egerek most benn hüselnek; a tücsök is jobb szeret este muzsikálni. Nem akad hát fogni való a cifra madárnak... Vércse nem szítál már; — egyet kering, megint megáll idegesen, aztán tovább szárnyal. Elcsúszik az árnyéka a fakóság felett — arra a magas tölés felé, a hol a vaskocsi szalad. Most is szalad döbörögve s tüzet okád, mint a sárkány, mitől megrémül a madárság ott a drótokon, a melyeken izenetet szalajt a mestere. Szárnyra kapnak s keringőznek kicsit, míg elnyeli a mumust a messzeség, aztán vissza szállnak a tollasok. Jó pihenő hely ez itt a pusztaságban, a hol a fát kisorvasztja az anyaföld heve. Apró fiókfecskék sorba ülnek rajta s elnéznek messze-messze. Öreg fecskék csicsergnek nekik idegenről — arra távol, a hol a sok felhő, a sok vándorfelhő lefut a meghajlott égről. A vércsék is sorba ülnek a drótokon; — hanem nekik mindegy: mi van távol »Ubi bene, ibi patria« — ez a jelszavuk s hogy modernnek — látszik abból, milyen elfogulatlanul paszsziroztatják a csöndes »menydörgős« menyköt a talpuk alatt, mit a távirós kisasszony komandíroz valahová valakinek. — A mezőnek ezeken kívül most alig mutatkozik más élője. Búznak az istenadták a forróság elől. A sas is megúnta már a kertölést az üres semmisségben. Messziről látszik az itatókút gémpje, azon gubbaszt a nagyságos csuda bevont szárnyával. Ő is messze elnéz éles sasszemével: elmereng a délibábon, mely rá-rálibbenti bitorát s úgy néz ki, mintha fényes aranykoronát hordana fején. — Amoda távol fehér kémények intenek zöld fák mögül, ahol megnől az árnyék a nyárfák alatt. Onnét közeledik valami lény lomha szárnyon, lopja magát, mint a tolvaj s nem is más az. Megloppja a csirkék álmát s mikor azok álmodoznak

közibök csap vérszomjasan — a gaz varju. Mostan lohol valahová s elhúzódik mint az árnyék. Mindig messzibbről hallik, hogy »kár-kár«. — A szemes gébics is csettegni kezd száraz ágán s mivel a farkacskáját is billegeti, bizonyosra lehet venni hogy jön valami. Nagy fekete árnyékok kezdik megfutkosni a földet s zörgés támad fönt a magasságban, a hol gólyák keringőznek. Egyre hallik a kerepelésök. És innenről is, onnanról is felelgetnek nekik a jövevények, a kik csatlakoznak. Valami intelem van már a levegőben, a mit megért a tollas lény. Az az érintés, mely átfutja testét, fájó gondolatot, sajgó érzelmeket ébreszt a madárkebelben, — s próbálgatja szárnyát... Már hívogatja, noszogatja őket az a titkos hatalom, mely szárnyra kényszeríti a tollas lényeket s elviszi a fecskét az ereszaljáról, gólyát is fészkeről tengereken túlra. Most már búcsúznak a szép rónaságtól, melynek nincsen párja: a jó Isten a süvege mellé bokrétnak szánta! Nehezen is válik el tőle a jó gólyamadár: a legmagyarább madár. Hetekig csoportosulnak, járnak-kelnek az édes szülőföldön, amíg útra térnek a messzi idegenbe. Külön elbúcsúznak s falutornyától; meg-megkerülgetik s kelepelnek neki cifra szállásokat, szép istenhozzádot. A tanyavilágba is kiviszi a szárnyuk, ahhoz is van szavuk, ott van nekik a legtöbb jóbarátjuk. Az öreg eperfa bolintgató lombja, a czirmos czicza, meg a Pista gyerek busulásba mélyed, ha elmegy a gólya; az öreg kuvasz is vakkant neki egyet. Az utolsó útjok a rónaságba mélyed, hol a gulya kolompszava hallik s a rohanó ménes döbörgése veri fel az álmatag csendességet. Ott nyújtózik a fényes semlyék a csárda tövében, a hol álltak lesbe, hol békákat lesve, hol meg elmerengve — a czimbalom szaván, mely oly szomorún sírdogálta »mi a napi mulatsága Kondorosan a bojtárnak«... Itt még egyet keringenek, le is szállnak, aztán mennek óperenciákra. De fájhat a lelkük ottan távol!... »De ők arról nem tehetnek... Tudja a jó mindenható, mi is azon sírni való: hogy a ménes ott delelget, valahol a csárda mellett!«... — Mikor az augusztusi nap kezdi lefonnyasztani a lombot és kezd szétterülni a bikanyál selyme a határon, — akkor már az elmúlás első csirait kiszórta a méhéből a sivar jövedő. A virágfejek még kedvesen virítanak s lepkéket csalogat az illatár, — s mégis már jelen van a rideg suhintás, mely lassanként előli a virág szirmait. Megérzi ezt a kényesebb madárféle s még javában zöldel a határ, midőn már hagyogatni kezdik az erdőt, mezőt. Egyelőre azonban csak néhány faj és első ezek közül a kazári fecske, aztán mennek a kakukok, sárga rigók s végül szárnyas jóbarátunk a jó gólyamadár. Ezek úgy látszik a legérzékenyebbek a kozmikus hatások iránt — mely főök a madarak elűzésére, — no meg a fecskék. A többi vándorok legnagyobb részének eszébe se jut még kánikula időben bontogatni a nagy út vitorlát, — hanem igenis, van már az ő őszöntükben is valami csavargásszerű mehetnémség, — de ez csak afféle lokális mozgalom jellegével bír és csak az igazi költöződőknel. Az erdőben alig venni észre valami jelét e mozzanatnak, legfeljebb az tűnik fel, hogy az epedő galambturbékolásnak egyszerre csak vége szakad s e helyett a ritkás lábasokban az iromba a vércse-madár verceségi, tilinkozza tele a levegőt, mikor a buta fainak tart prelekciókat az egérfogás mesterségéről a magas tölgyek meg a cserfák száraz ágain. A többi görbeorrú kaparnok madár

is a familiájával jár most, végezve a fölsőbb akadémiaikat a rabló-mesterség huncutságaiban. Különben pedig napról-napra nagyobb lesz a nyüzsgés a madárság közt s kivált, ha egy kis nyári fűregteg vágja át a határt: megelevenedik a táj élénk sürgés-forgásuktól. Rém csapatokban kóvályog a sereglye a legelő gulya körül és futkos a sok szép fekete torkú meg sárgahasú billegtető a juhok nyomán, kedvesen integetve a taktusokat kis legyezőjökkel a tilinkó nótájához, mit a bojtár küldözget bele az árvalányhajas pusztába. A semlyékekből, pusztai tavakból kiszállnak a sneffek egy kis érett magot szedegetni, mert minden szobai ornithologiai bölcsesség dacára is, sokra becstülük a szép piros búzaszemét, de sőt a szöcske hajszolást sem tartják utolsó mulatságnak. Sőt olyan madarakat is kicsal most a terített asztal gyönyörűsége a tarlók tájaira, miknek a vízirózsák, nádak birodalma a hazájok. Mintha kibontott fehér keszkenőket lengetne, dobálna a szellő, úgy lengenek a letarolt mezők felett azok a patyolatszín madarak, melyek tulajdonképen az apró kúszhalnak volnának az esküt ellenségei s a melyeket sörjének vagy czerkónak titulál a pusztai ornithologia mindentudása. Hogy bibiczek is vannak odakinn, azon csodálkozni épen nem lehet. Mikor sarjából kiveri a kaszás inváziója, hol futkoshatna a fiával olyan szép, hosszú partikat, mint az ugarok poczogói körül, a hol megáll a sebes zápor vize. Estenden pedig akad czimbora is. Mikor leszáll a szürke fátyol a tájakra és sejtelmes homály terjeng szerteszét: zizegő hangok suhintanak bele a némaságba s úgy tetszik, mintha titokzatos éji szellemek rohannák be a csillagfényes tereket. Ezek pedig kacsák, melyeket kicsalogat a libegő pástortüzek világa a puszták birodalmába. Érdes hangok hallatszanak minden felől s távolról egy-egy dőrej, mely szétüzi a nádas ijedős népségét. Krikrik, krekrek hallatszik a semlyék nádja felül a békamadár esti búcsúzója, aztán egy-két álmatag bibiczszólás, néhány nagyhangú madár vakkantása — és mire a telehold felüti vörös arcát a fekete szemhatáron, átveszi a tücsök csendes birodalmát. Leborúl a csillagsátoros éj az alvó pusztaságra.

Lakatos K.

2. Halak és halászat.

Forró augusztusban sok fűrdőző és nyaraló, ha nem is sport-szeretettől, de szórakozás szempontjából, néhány órát a horgászatnak is szentel. Azok, akiknek egy kis horgászati prakszisa már van, vagy tapasztaltabb horgász kíséretében indulnak meg, valószínűleg többé-kevésbé gazdag zsákmány-

nyal térnek haza kirándulásukról és nem fogják kedvetlenül félredobni szerszámjukat, hanem bizonyára megismételik az üdülés ezen első és legnemesebb módját, mely nem pusztán testet-edző táradozással jár, de szellemi foglalkozást is nyújt. Nagyon természetes, hogy a horgászat eredményét és érdekességét nagyban fokozza, ha előre tudjuk, hogy hazánk különböző természetű és vízi vidékein minő halfajok fogására van kilátásunk, mert annak megfelelő horogkészlettel és csalival látjuk el magunkat. Jó horgásznak ismernie kell még a halas vizek természetét, az abban élő halak tulajdonságait és táplálékát, de sőt azt is, hogyan ragadják meg az egyes halfajok e táplálékot. Megpróbálom néhány sorban kezdő horgászoknak, ily értelemben némi útbaigazításokat adni. Hazánk hegyes és fenyves vidékeinek vizeiben előforduló halfajok közül a vörös szeplős pisztrángnak és az ezüstös páncczállal vértezett pénzes pernek sikeres horgászata valóságos tudomány számba megy. Ha a horogsport eme legtöbbször élvezetet nyújtó főhalaira szert akarunk tenni, okvetlenül lássuk el magunkat jó angol horogkészlettel és műlegyekkel és a következőkre ügyeljünk. Pisztrángra műlegyeiken kívül gilisztákkal is lehet horgászni, ha azokat két-három napon át moha közé téve szárítjuk. A víz fölött repkedő vagy a part mentén előforduló rovarok mint csali néha a legjobban beválnak. A horgot a víz ellenében vessük be és ügyeljünk, hogy a csali a vízszintet csak gyengéden érintse. Mintha egy rovar esett volna belé. Egy helyen, bármennyire is alkalmasnak látszik az, ne időzzünk soká, mert ha az óvatos természetű pisztráng kellő étvágytól van, a dobás pillanatában azonnal bekapja; fődolog, hogy a pisztrángokat evő kedvükben találjuk és gyorsan aránylag hosszú folyórészben megpróbáljuk szerencsénket. A csalit pedző pisztrángot kezünknek egy kellő pillanatban eszközölt mozdulatával a horogra nyársaljuk és nem emeljük ki azon-

nal a vízből, hanem az angol horogkészleten levő orsó eresztése és meghúzása által előbb lassanként fásaszjuk ki. Néha az vezet eredményre, ha dobás helyett, a víz tükre fölött apró lökészerű mozgással tánczoltatjuk csalinkat. A pénzes pér, a pisztrángos vizek kissé alábbeső folyásának lakója és szintén a tiszta forrás-víz szerető, mint kékvérbeli rokona, a sebes pisztráng. Leginkább oly helyeket kedvel, ahol tiszta vízi, csendes, mély helyek sebes folyású folyamrészekkel váltakoznak. Ilyen helyeken mindig a meder fenekén fekszik; innen lesi zsákmányát. Tanácsos horgászatánál, hogy a műlegyet egy ideig egy helyen tartjuk s ne engedjük a hullám által gyorsan tovaragadtatni, mert a pénzes pér sohasem úszik a csalétek után mint a pisztráng, mely akár 7—8 méternyire is utána ugrik. A műlegyet a túlsó partnak átellenes pontja felé dobjuk és nem felfelé, mint a pisztráng horgászatánál. Engedjük a műlegyet a vízszínen lefelé úszni mindaddig, míg az innenső partra nem ért. A pénzes pér nem oly félnék és csali tekintetében nem is oly válogatós, mint a havasi halkirály, a pisztráng; forró nyári napokban reggel 8—10 és délután 5—8 óra közt kapkod különösen a csali után. Fenyves hegyipatakjainkban élnek azonban egyes halfajok, melyeknek horgászata illetőleg fogása, nem jár valami nagy nehézségekkel — ezek a pisztrángpusztító menyhal, a békaféjű botos kölönte és az édesvizek kolibrije, a gyönyörű színezetű fürge cselle. A koborló természetű menyhal a hegyipatakok mélyebb, tisztavízi, partos helyeit inkább szereti, mint a lapályos vidékek vizeit; a fenékhoro gra csalinak kis halakat vagy rákokat használnak. Éjjel hagyja el különösen kövek vagy más vízalatt merült tárgyak alatti rejtékelyét, akár csak a botos kölönte, melyet ilyenkor kézzel is meg lehet fogni. A víz felszínén seregesen úszkáló fürge cselle, minden kavicsos alzatú tiszta hegyipatakokban él; keserű de jóízű husáért sűrű hálókkal is fogják és különösen pisztrángcsalinak használják. Dombos és sík vidékeink nagyobb folyóiban és tavaiban sikerrel horgászhatunk a víz felszínéhez közelülő halak közül a falánk csapó sügérre, mely a partok közelében, lassú folyású helyeket választ ki magának; tavakban mindig kisebb csoportokban jár. Falánkcsága miatt minden csalit bekap és így horgászata nagyon könnyű és mulatságos. Az ónos jász is állandóan a víz felső rétegeiben jár és a rovarcsalival felszerelt horogra könnyen keríthető; a sugár kardos, garda, édesvizeink heringje, vagy Sanyaró Vendelje is könnyűsége miatt mohón veti magát a rovarcsalis horogra, de csak akkor, ha az kicsiny, finom és ügyesen van dobva. Kisebb folyóink és patakjaink felszínén úszó halai közül megemlíthetők: — a fejes domolykó, mely fiatal korában kavicsos alzatú vizekben tartózkodik és férgesekkel táplálkozik; az idősebbek nagyobb folyókba és tavakba vonulnak. Pataki és elevelebbvízi tavi hal a ragadozó ön, melyet — azon tulajdonságáért, hogy kisebb halakat üldöztvén, minduntalan a víz felszínére fölé dobja magát — tánczos önnök neveznek. Az önnökről a keszthelyi halászok azt mondják, hogy a Balatonban seregesen járnak és hogy az apróbb halakat, különösen a kúszeket, egész tervszerűen kerítik be, amennyiben őket mind szűkebb és szűkebb térre szorítják és így fogdossák el. Hasonló természetű vidékek és vizek halacskaí, a társas életet élő halak mintaképei, a szélhajtó és a sujtásos kúszek, melyek kíváncsiságuk és telhetetlenségük miatt nagyon is könnyen kerülnek a horogra, bármi is legyen azon. Fenék horogra jár alföldi és dombos vidékeink folyóiban és nagyobb tavaiban: a rejtélyes életmódú, mély és tiszta vizet kedvelő fogas-süllő, melyet folyókban rendszeresen felhalazott tökök horoggal fognak; a sügérhez életmódra hasonló, nyálkás testű, mérgező tüskéjű vágó durbincs, mely ragadozó természetűe miatt a gilisztás csalira, még ha a horog nagyobb is, mohón veti magát. Nehezebben fogható az iszapos, hínáros és lassú folyású állóvizekben, a horgot hamar küsmerő pirosszemű kele, valamivel könnyebben a veresszárnyú konczér és a különféle keszegek. Kisebb folyókban és patakokban a fenékjáró küllő vagy kővi-ponty mindent bekap, úgy hogy csaknem lehetetlenség őket fenékhoroggal meg nem fogni. A horgászó angolok a kisebb folyók és patakok ágát felkotorják, mert a küllő ilyen helyek mellett előszva okvetlenül megszokott állani, hogy kisebb állatokat keresgéljen. Pataki, fenéken úszkáló halacska a hengerestestű, jóízű kővi csík, a nyulánkabb, csíkos világosabb színű vágó csík és malmok közelében a Petényi márna. Kiválóan tavi és mocsaras vizek halai: a kárász, czompó, csuka, harcsa, réti csík és a lápi pócz; mindezeknek fogásánál fenékhorgot használunk. A fűfingos és óvatos ponty szintén iszapos alzatú, helyenként vizinövényekkel benőtt, tisztább napos helyeken tartózkodik és a fenékhorgot bekapja, ha giliszta, kis húsdarab vagy aszalt gyümölcs van rajta.

Vutskits György dr.

3. Rovarok.

A szitakötők, az egyenesszárnyú rovarok (kivált a szöcske- és sáskafélék), a poloskák és részben a lepkek is az augusztusi kifejlődött rovarok főbbjei. A többi rend az év megelőző szakaihoz képest meglehetősen háttérbe szorul. persze mindig csak a kifejlődött állapotú egyéneket értve, mert hiszen pete-, álca-, báb- nimfa állapotban a többi faj is folytatja ifjúkori fejlődését. Ha füves helyekre vagy luczernásokra megyünk, zizegve szökik föl előttünk a sok hosszú- és kurtacsápú orthoptera; am azok a Locustidák, emezek az igazi sáskák. A nép e két csoport közt nem tesz különbséget, hanem a vidékek szerint valamennyit hol szöcskének (a dunántúli »szecskő«-nak), hol sáskának, hol tücsöknek mondja. Vannak a sáskafélék közt igen ékes szárnyú fajok is, de persze csak az alsó, vékony szárnyak pompáznak élénk színekben, melyeket csak akkor látunk, ha az állatok röpködnek. Nyugvaskor csak a felső szárnyak az u. n. szárnyfedők látszanak, ezek pedig jobbára egyszerűbb színűek, barnák vagy zöldek. Gyönyörű szép vérpíros szárnya van az olasz sáskának (*Caloptenus italicus*) és néhány Oedipodának. Az *Oedipoda coerulea* (Sphingonotus) *coerulea* még világosabb kék, minden feketeség nélkül. A *Pachytylus nigrofasciatus* szárnyfedői és testének egész felső fele szép fűzöld, alsó szárnyai élénk zöldessárgák, széles fekete csikkal. Hazánk egyik legérdekesebb egyenesszárnyú faja a fűzöld »lőfejű sáska« (*Tryxalis nasuta*), melynek egész faunánkban semmiféle közeli rokona nincsen. Feje hosszú, hegyes és csápjai is hegyes pengeformájú, olyan mint valami tör. A hímeknél aránylag sokkal nagyobbak a nőstények, a melyek csápjuk hegyétől kinyújtott hátulsó lábaik végeig mérve 9 cm.-t is elérnek. Kitérő repülő és ha fölszöknek előtűnik, mint a kilőtt nyíl surrannak tova; bajos meglátni, hova szállnak le, mert mimikri állatok. Testük olyan zöld és olyan karcsú, mint a fűszál, melyre letelepednek. Az elsárgult fű közt élők egy része ellenben maga is fakósárga színt ölt és akadunk olyanokra is, melyeken a zöld és sárga szín tarkázva jelentkezik. — Megindul a szöcske és a sáskapetéék lerakása, a mi nem jár mesterfogások nélkül. Mert az igazi sáskák hosszúra nyújtott potrohukkal jó mélyen belenyúlnak a földbe és egy kis hajlott csőfőforma üreget fúrnak. Ennek falait valami enyvszerű ragadós anyaggal vonják be, mitől a föld csőfőforma gubóvá tapad össze. Ebbe helyezik el szép sorban, oldalukkal egymáshoz simuló, keskeny, hosszú tojásaikat. A cső nyílását, a talajjal egy sívóban, tajtékkal, töltik ki, mely megszáradva olyanforma szövetű, mint a cukrárszok habszüteményei. Tavasszal aztán, mikor a meleg aprilisi és júniusi esők ezt a habot megpuhítják, a kis sáskák kikelnek a petéből; először persze azok, melyek legfőkéül vannak a csőben, mert a nap melege ezeket járta át először; utánuk szép sorban a cső mélyebb részeiben levők. Valamennyi úgy mészlik ki a földtökből, mint a kürtöseprő a kéményből. — A szitakötők közül a tavaszi fajok csak nagyon elvétve és jobbára szakadozott szárnyakkal bukkannak élénk. De annál tömegesebben találjuk a középnyári termetű *Sympetrum* vagyis *Diplax* fajokat, melyeken a sárga, illetve világosbarna szín uralkodik. Különösen gyakran találjuk az Alföldön a *Diplax meridionalis*-t és a *Diplax striolata*-t; velük vegyesen, de többnyire csekélyebb mennyiségben éli világát a *D. vulgata* és még kevesebb van a *D. flaveola*-ból, melynek szárnyain nagy, szép sáfránysárga foltok vannak. Kis-Szent-Miklóson, egy réti patak mentén, csak két ízben találkoztam a *D. pedemontana*-val, melynek föltűnő ékessége az, hogy szárnyain keresztben húzódik végig egy-egy élénk barna csík. Mondják, hogy hegyvidéken ez a faj gyakoribb. Nehéz hálókba keríteni az *Aeschna*-fajokat, melyek némelyike ugyancsak próbára teszi a rájuk vadászonak türelmét, mert folyvást föl-alá repül, folyvást a vadász körül forgolódik, de a hálócspásokat kikerüli és leülni alig akar. Ezeknek a fajoknak potroha érett korukban jobbára égszínkéék foltokkal tarkázott; de mikor még fiatalok, a kékszínt sárgászöld szín helyettesíti. Patakok mentén lekötik figyelmünket a pompás sötétkéék színt játszó *Calopteryx*-ek; de csak a hímek pompáznak ebben az előkelő ruhában, a nőstények — mint az állatvilágban jobbára — sokkal egyszerűbbek. Ez persze onnan van, mert az állatoknak avval az öltözettel kell megelégedniök, a melylyel maga a természet ruházta föl őket. Ha a tökéletesedés lépcsőjén ők is eljutnának

valaha addig a fokig, ahol a mesterséges cizcoma jut szerephez, egyszerűen: a szabó-számlák stádiumáig, akkor kétségen kívül az állatvilágban is a nőnem tenne túl cifra ruhák dolgában a hímnemű társaságon. A karcsú, vékony, többnyire érczék és érczöld *Lestes*-ek és *Sympycnák* helyenkint százával rajzanak és tüvékonyságú testikkel a bibliabeli hét sovány esztendőre emlékeztetnek. — A *poloskák* új ivadéka, melynek egyénei nagyrészt kifognak telelni, megszárnasodik és kisebb-nagyobb mértékben minden fán, minden bokron, minden gyomon azt mondhatnók: minden fűszálon, egyrésztük a növények tövében, a földön, tehát a szöcszoros értelmében minden lépten-nyomon képviselve van. Ilyenkor van belőlük a legtöbb. Később egyremásra pusztulnak, ellenségtől és betegségtől, úgy hogy tavasszal a kitelelt példányok alig egy tizedrészét teszik annak a mennyiségnek, a mely augusztus és szeptemberben érte el fölnőtt korát. És ez tulajdonképpen szerencséje a gazdának, mert éppen a növénypoloskák és kabócák közt akad egynár alatomos és éppen nem jelentéktelen kártevő. — A *bogarak* nagyrészt már ugyanazok, a melyeket kora tavasszal is találunk — tehát a kitelelt fajok. Aránylag kevés őszi és nyárvégi faj van; ilyenek többi közt egyes *Cryptocephalus*-ok, különösen a ritka és szép, a *Hieracium pilosella* virágjában található *Cr. laetus*, mely csak augusztus végén jelenik meg és szeptemberben is található. A trágyabogarak száma még nem mutat apadást. Ellenkezőleg, az apróbb *Aphodius*-ok napról-napra tömegesebben mutatkoznak. Számos ritka faj akad ilyenkor köztük, péld. a *Cheironitis hungaricus* és a fényes fekete kis *Caccobius anthracinus*, mindketten hazánkban igen érdekes bogarai. — A *legyek* faunája föltűnően szegényedik, de a fajszám kevesbedését egyes fajok tömeges egyenszáma pótolja, nemcsak a házban, hanem a szabadban is. Augusztus és szeptember t. i. az igazi légyproletárok évadja. Most már mintha csak éreznék, hogy övék kezd lenni az élet színpadja. A szobában. konyhában, istállóban, legelőn mindenütt óriási rajokban jelentkezők azok a fajok, melyek kifejlődéséhez nem kell egyéb, mint rothadó növényi vagy állati eredetű szerves anyag, ha más nem, legalább trágya. Éppen ezek a proletárok vannak a tömeges életmódhoz legjobban fölkészülve, mert állcajuk és bábtojában való nyugvásuk igen rövid időt igényel és egyik ivadéka a másik után lép föl tavasztól késő őszig; mivel pedig a normális viszonyok közt minden következő ivadék nagyobb egyenszámú szokott lenni, mint az előbbi, könnyen beláthatjuk, hogy a hőség emelkedésével úgy a légy, mint a szúnyogkalmitás is fokozódik és a nyár és az ősz határán éri el tetőfokát. Nemcsak a házi légygölggyel áll a dolog így, hanem egész sereg más ilyen hétköznapi világpolgárral. — A *gabonalegyek* őszi ivadéka augusztus vége felé jelenik meg és lesi a fiatal rozsvetések szeptemberi kicsírázását. — A *hártvas szárnyúak* (*Hymenoptera*) rendjében föltűnőbb életet a társasan élő dongóméhek, darazsak és hangyák körében találunk. Ezek szaporodása eltart egész a társaságok őszi fölosztásáig, illetve a hangyák fészkeiben az őszi hűvös idő beálltáig. A magánosan élő hymenopterák azonban nagyrészt búcsút mondanak a lankadó természetnek: czafrangos szárnyuk is azt mutatja, hogy eljártak már játékaik javát. De mivel a rovarvilágban éppen olyan kevéssé van szabály kivétel nélkül, mint a nyelvek világában, nagyon természetes, hogy olyan méhek és darazsak is akadnak, a melyek augusztust tartják legalkalmasabbnak arra, hogy életük legszebb részét benne töltsék el. A kis fekete *Panurgus*-méhek például csak a nyár vége felé kezdenek sűrűbben mutatkozni — A *lepkek* nappal repülő fajai nagyon megfognak; kivéve azokat, a melyeknek évenként két generációjuk van. Ez utóbbiak, például a közönséges káposzta-pillangó, helyenkint éppen augusztus- és szeptemberben röpköd igen nagy rajokban. Ilyenek a sárga *Colias*-fajok és a *Vanessák* egy része is. A ritka *Argynnis Pandorá*t majdnem mindig csak augusztusban találom. A már az éjjeli pillékhöz tartozó, de a virágokon nappal mutatkozó, vérpírostarka kis *Zygaenák* számos faja szintén e hónap ékessége, éppen úgy, mint a *zúgó pillék* java pld. a fűtej, fagyal, folyófü, galaj *Sphingidák*. A *bagoly-pillék* sok szép képviselője izgatja ilyenkor a lepkészeket és ismert dolog, hogy a mult tudósításunkban említett csalogató eszközzel való éjjeli gyűjtés éppen az augusztusi és szeptemberi rovarspont fénypontja, mely az ősz beálltával számos helyen a helyett, hogy csökkenne, még inkább élénkül.

* * *

És most amidőn hónapról-hónapra és így folytatódólagosan tizenkét hónapon át (tavaly szeptember elején kezdve), végig jártuk az egyes hónapokat és taláalomra vett vonásokkal halvány tükörképét adtuk a hatlábúak mozgalmas életének, éppen nem volt szándékunkban kimerítő tudósításokat írni a valóságban

milliószorosan váltakozó e nembeli színjátéknak részleteiről. Hiszen az olyasmi egyszerűen a lehetetlenségek közé tartoznék. Mert ha ma itt figyelem meg a bogárságot és impresszióimból valamelyes képet alkotok magamnak, úgy holnap, ha csak 10 kilométernyivel megyek is tovább és ott nézek körül, azt találom, hogy az ottani újabb kép egészen más, mint a tegnapi. A rovarvilág olyan, mint a kaleidoszkop: a hányszor és a hány helyen belenézünk, mindig újabb és újabb csoportosulásokat látunk benne, melyeknek jóformán csak az a közös vonásuk, hogy a hozzájuk értő szemnek valamennyi egytől-egyig érdekes. Ha kedves olvasóinknak csak egy századrészét is sikerült arra indítanunk, hogy hébe-korba érdeklődéssel nézzen bele ebbe a csodálatos kis világba, akkor célunkat már elértük. És szívünk-ből óhajtva, hogy így legyen; befejezzük e kalendáriumszerű tudósítások sorozatát és ez irányban folytatott ciklusunknak végéhez érkevezve, búcsút veszünk — e szerepünkben — a »Természet« olvasó közönségétől.

Sajó Károly.

* * *

Hálás köszönetet mondunk szakavatott munkatársainknak, kik fáradhatatlanul és buzgón segítettek bennünket abban, hogy folyóiratunk ez évfolyamában minden hónapban közzéadhassunk az időszzerű és mindenben oly változatos »Állatélet« legfeltűnőbb és legnevezetesebb jelenségeit. Egy éven át ismertették mindazokat a mozzanatokat, a melyek az időről-időre változó állatéletet a szabad természetben kísérik és bizonyára tetemesen fokozták ezzel nemcsak ismereteinket az élő természetről, de azt a szeretetet is, melylyel mindnyájan viseltettünk a természet szépségei iránt.

Hálás köszönetet mondunk nekik most, amidőn ezt a rovatot folyóiratunk ez évfolyamával berekesztjük — de búcsút nem veszünk tőlük, mert már is birjuk ígéretüket, hogy nemcsak szíves készségű munkatársaink lesznek a jövőben is, de éppen összefoglaló és szezonszerűen válogatott tárgyú cikkelyeikkel a jövőben is fogják t. olvasóinkat az élő természet legnevezetesebb momentumaira havonként figyelmeztetni és tudásukkal oktatni. Tehát a szellemi viszontlátásra!

A Szerkesztők.

APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

II. Vilmos császár mint vadász. Üde, egészséges humor fűszerezi majdnem kivétel nélkül a császár vadászélményét, a ki a szabadban egy cseppet sem válogató és a mint már tényleg megtörtént — szükség esetén — »az idén nagyon jól sikerült burgonyával« is megelégszik. Valósággal csapongóan nyilvánul a császár vadásztémamentuma, ha egy egészen különös »Trophäe«-t zsákmányol. Így például, a mikor Vilmos császár 1897. szeptember hó 28-án egy kapitális agancsost hozott terítékre, Romintenből rögtön örömtelt hangulatban sürgönyözött Pless herczegnek: »Ma egy oly huszast lőttem, a mihez képest a te pless-i szarvasaid árva gyerekek.« — Egy vadászat alkalmával, — melyet minden évben a császár jelenlétében, Eulenburg Fülöp gróf nagykövet siebenbürgeni uradalmain tartanak meg és a hol a parasztnak nagy számmal használnak hajtókúl — egy hajtó, a ki Ó Felsége közelében állt, egy vaddisznó által keményen megtámadtatott. Félelmében az együgyű paraszt így kiáltott fel: »Felség segítsen, a disznó megharap!« Természetesen nem maradt el a segítség.

Azon bámulatos lövészi ügyesség folytán — melyet a fejedelmi vadásznál oly sokan megcsodálnak — méltán az a kérdés merül fel: vajon milyen kalibert s fegyvert használ a császár? Értesülésünk szerint Vilmos császár cserkészete alkalmával s mindenre, a mi ily alkalommal eléje kerül, golyóval lö s német gyalogsági fegyvert (Mod. 88) használ. A hozzátartozó tőtény egy milliméterrel rövidebb, mint a katonaság patronja; nickel burkolata 5 milliméternyire szabadon hagyott hegygyel félköpenyes. A golyós fegyverek csövei erősek és súlyuk jó nehéz. Az apró-vad vadászatot Ó Felsége kizárólag 20 kaliberű fegyverrel lö és mindenkor meglepő eredményeket ér el, bizonysgául annak, hogy a nagy kaliberek használata — vadász-czélokra — nem okvetlenül szükséges, ha a vadász kellő ügyességgel bír a vadász-fegyverek kezelésében. Más szavakkal: a ki löni tud, az a kis kaliberrel is remek eredményeket fog elérni, melyek a nagy kaliberűnek semmivel sem állanak mögötte.

Halál lova. Azt képzeltek a régiek, hogy a halál lóháton jön az emberekért; hogy a szegény embert a nyeregbe maga mellé ülteti; az előkelőnek pedig megengedi, hogy a saját lován nyargalva maga kövesse... Innét eredt az, hogy régen te lovát temettek el a halottal és ezért van, hogy temetéseinken még ma is szerepet játszik a ló.

A szegény ember nem hagyhat maga után annyit, hogy négy lovas kocsin tehesse meg utolsó útját, de azzal vigasztalhatja meg magát, hogy — a halál lován — Szent-Mihály lován viszik ki.

A ferétrumot azért hívják Szent-Mihály lovának, mert Szent-János a jelenések könyvében Szent-Mihályt a Sátán legyőzőjének nevezi... Szent-Mihály az Isten angyalai élén áll s folyton küzd a gonosz ellen... A Sátán a haldokló ágyánál lévén a legveszedelmesebb, véd angyalunk is ilyenkor van hozzánk a legközelebb... ezért az egyház Szent-Mihályt a halottak lelkei fogadó angyalnak nevezi... s ezért hívja a köz-nép az embert utolsó útjára elszállító ferétrumot Szent-Mihály lovának.

Hogy Szent-Mihály arkangyalnak köze van a lóhoz kitűnik ez abból is, hogy a népmonda szerint Szent-László azért tudott olyan jól lovagolni, mert Szent-Mihály arkangyal tanította.*

Szent-Mihály lova igen szilaj-állat! a kit egyszer megrug az »beadja a kulcsot« és megy »Földvára deszkát árulni.«

Krenedits Ferencz.

* Szent-László a palócz rege szerint olyan jó lovas volt, hogy »Budavárából egy szuszra Mátra tővébe ugrott.«

A magy. kir. Mezőgazdasági Múzeum a városliget történelmi épületcsoportjában van elhelyezve és most a vajdahunyadi várépület lebontása következtében újonnan rendezett. Ez alkalmából a múzeum igazgatósága (Balázs Árpád, kir. tan. igazgató és Paikert Alajos, a gyűjtemények őre) új katalógust is adott ki, amely nemcsak a gyűjtemények nagy gazdagságáról és szakszerűségéről tesz tanúságot, de arról a körültekintő szakavatottságról is, melylyel a gyűjtemények szaporításáról és használhatóságáról gondoskodnak. Ezt a katalógust hazánk érdeklődő gazdaközönsége díjmentesen kaphatja, ha ezíránt a m. k. Mezőgazdasági Múzeum igazgatóságához fordul.

Hogy olvasóinkat e múzeum gazdagságáról tájékoztassuk, ide iktatjuk annak fejezet-czimeit:

Talaj és trágyaismeret. — Gazdasági növénytermelés. Növényekre hasznos és káros állatok. — Keitészet és gyümölcsészet. — Szőlőművelés és borászat. — Gazdasági állattenyésztés. (Szarvasmarhatenyésztés és tejgazdaság, ló-, sertés-, juh-tenyésztés-és gyapjuismeret) — Baromfitenyésztés. — Méhészet. — Selyemtermelés. — Halászat. — Gazdasági gépek és eszközök. — Gazdasági s egyéb gazdaságra vonatkozó épületek. — Gazdasági műipar. (Cukor- és szeszgyártás, malomipar). — Vízépítészet és kulturmérnökség. — Földműves nép házi ipara. — Mezőgazdasági statisztika és a jószágkezelésre vonatkozó adatok. — M. kir. állami birtokok. — Gazdaságtörténet és emléktárgyak. — Gazdasági szakoktatási tárgyak és tanszerek. — Erdészeti és vadászati tárgyak. — Társországok és külföld.

A múzeum kapcsolatában továbbá könyvtár is van, melybe főleg a mezőgazdaságra és a rá vonatkozó ismeretágak iradalmá gyűjtetik egybe.

Együttal tolmácsoljuk még a múzeum igazgatóságának azt a kérelmét is, hogy a magyar gazdaközönség a jövőben is tartsa pártfogásában ennek a valóban hasznos múzeumnak jó ügyét és segítse azt elő a múzeum gyűjteményeibe való tárgyak beküldésével.

Keresetik egy első vagy második mezőnyben dolgozott, kitűnően használható *kan vizsla*, bármely *tiszta* fajból. Feltételek: finom orr, nyulat, foglyot megállja s lővés után ne szaladjon, kommandóra apportiázzon, — szóval szolid, szófogadó s megbízható vizsla legyen. Két heti próbaidő kiköttetik. Ára »A Természet« szerkesztőségében deponálva, hova az ajánlatok is — az ár megjelölése mellett — küldendők. 2—2

Setter kölykek kitiűnő fajból kaphatók nálam 10—15 frtért. Czímem: *Almási Eerencz*, Kunbaja. 1—1

Intésztünk vessz kitömésre alkalmas *nagy sasokat*; friss állapotban küldendők be.

Lapunk tisztelt előfizetőihez.

Jelen számunk az utolsóelőtti lapunk II-ik évfolyamának; miért is midőn teljes bizalommal felkérnők eddigi nagyra becsült előfizetőinket előfizetésök megújítására, egyttal szabadjon nekünk lapunk pártfogását illető kérelmünket általában is hazánk művelt közönségének szíves figyelmébe ajánlanunk. Anélkül, hogy a »már nem szokatlan« módon nagyhangú szólásokkal mi magunk méltányolnánk a saját sikereinket s talán nem is teljesíthető ígéretekkel óhajtánánk a közönséget lépre csalni, — szabadjon szerényen csak arra hivatkozunk, hogy a természet szeretetének ápolása és fejlesztése, az állattani tudományok népszerűsítése stb. úgy a saját, mint az erre hivatott legkiválóbb erők közreműködésével képezte mindig törekvésünk javarészét s hogy nem minden siker nélkül, azt nem csak a hazai sajtó elismerő méltatásából, de előfizetőink és olvasóinknak folyton szaporodó számából is véljük következtethetni. Ezt az irányt a jövőben is tölünk telhetőleg fejleszteni, ápolni, dédelgetni fogjuk a legjobb erők és törekvésünkhöz képest — s ha ez méltánylásra érdemes, a nagy művelt magyar közönség bizonyára segítendő nekünk zászlónkat nem csak megtartani, hanem a nemes cél érdekében minél magasabbra emelni is. Programunk marad tehát a régi, csak hogy még szélesebb alapon óhajtjuk felkarolni tárgyainkat — új, állandóan terjedelmes rovatokat szen-

telve a madarászat, vadászat, kihalás, halászat, mikroszkópia stb. s e szakok praktikus oldalainak minél tágabb körű fejlesztése érdekében, — általában gondunk lesz lapunk minél változatosabbá tételére. Egyttal örömmel jelezhetjük azt is, hogy **Dr. Darányi Ignác**, a hazai erdészet, földművelés, állattenyésztés, vadászat, halászat stb. ügyeinek előbbrevitele által oly nagy érdemeket szerzett földművelésügyi miniszterünk, törekvéseink hegyes elismerése s ennek méltánylásából kifolyólag elhatározá lapunk szeptember 1-ével meginduló III-ik évfolyamához az általánosabb érdeklődés felköltése, hazánk halászati viszonyaiban való tájékoztatás és egyben a gyakorlati ismeretek terjesztése végett »Halászat« czímen egy **állandó melléklapot csatolni**, melynek szerkesztését **Landgraf János** országos halászati felügyelő úr volt szíves magára vállalni, a mi ezen új szakfolyóirat kifünőségéről előre is a legjobb biztosítékul szolgál. E lapot »**A Természet**« előfizetői **teljesen ingyen kapják**; de külön is lehet rá előfizetni (1 frt 50 krajczárjával.) »**A Természet**« előfizetési ára azonban **marad az eddigi: egy évre 3 frt.** Az új előfizetési év a szeptember 1-i első számmal veszi kezdetét. Kérjük tehát az előfizetések mielőbbi szíves megtételét, nehogy az új évfolyam megindulásakor zavarok álljanak elő.

Tisztelettel a

Szerkesztők.

„Hungária“

Nemezgyár Részv.-Társ.

TEMESVÁR (Józsefváros).

Törv. védve. Számos elismerés. Biztos hatás.

Különösen vadászoknak és erdészeknek ajánlhatók:
a jómínőségű gyapottól készült és kipróbált gyógyhatású,

* **meghülés és léghezam ellen védő** *

VADÁSZ-INGEK.

Rheuma ellen védő és *
Rheumát biztosan gyógyító
alsó ruhák.

Dr. Szana-féle antirheumatikus ingek, kar és mellvédők, alsó nadrágok stb

Jutányos árak.

Raktár: BUDAPEST, WEBER és TÁRSA, Erzsébet-körut 19.

Arjegyüket és bővebb felvilágosítást érdeklődőknek bérmentve és ingyen.

WATTIZ-MANFRÉD

FOTO-CZINKOGRAFIAI MŰINTÉZET.

MŰESZETI SOKSZOROSÍTÁSOK.

Clichék folyóiratok, könyvek, árjegyzékek és tudományos művek számára.

Kitűnő kivitelben, legjobb módszerek szerint előállítva.

— Jutányos árak. —

Czím csakis: BUDAPEST, VI. ker., Király-utca 30. szám.

TELEFON: 18-99.

SKABA KÁROLY H., FEGYVERGYÁROS, BUDAPEST,

VI. ker., Váci-körut 33. sz.

ajánlja dús raktárát mindennemű vadász- és védelmi fegyverek, vadász-eszközök, lőpor és lőszerekben. Továbbá megrendeléseket elfogad **Lakatos K.**-féle nagyterítésű és sűrűn hordó, kiskaliberű, fogoly- és szalonkára való, valamint messzehordó fázán- és vizivadászatra készített sörétes Lankaszter vadász-fegyverekre. Javításokat is elfogad. Képes árjegyzéket csakis vevők számára bérmentve küld:

Kovács Ferenc, a gyár képviselője.

A gyár alapított 1865-ben.

Rövid utasítás

a kitémésre szánt állatok beküldéséhez.

A kitémésre szánt állatok lehetőleg *friss állapotban*, nyúzatlanul, hústól mindenestől, szóval előkészítés nélkül küldendők be intézetünknek. Csakis a nagy emlősök (u. m. farkas, vadkan, őz, zerge, medve, szarvas) zsigerelendők ki; ellenben az apróbbak felbontatlanul hagyandók. A madarak csőrét és torkát esetleg kócczal vagy vattával lehet teletömni, de semmiféle más előkészítés nem szükséges. — Ha véresek az állatok, az nem baj, mert kitémés előtt úgyis meg lesznek mosva. — A nagyobb állatokat (10 kgrm.-nál nehezebbeket) vasuton gyorsárúként, a kisebbeket póstán kell feladni. Csomagolás céljára lehet használni ládákat, zsákokat, a kisebbeknél vásznat, vastag papírt vagy katulákat. Czélyszerű úgy a csomagra, mint a szállítólevélre ráírni: »*Friss állat kitémésre*«.

Ha az állatok friss állapotban kerülnek a póstára, rendszeren még forró nyáron sem romlanak meg útközben. Csak ha napokig hevernek előbb, akkor vannak veszélyeztetve.

Megkönnyíti munkánkat az, ha a kellő időben megtudjuk, hogy miképen kívánja állatját a tulajdonosa kitémetni (ülve, állva, repülve, zsákmány-

Ó CS ÉS KIR. FENSÉGE
JÓZSEF FŐHERCZEG

UDVARI SZALLITÓJA.

Ó CS ÉS KIR. FENSÉGE
JÓZSEF ÁGOST FŐHERCZEG

KAMARAI SZALLITÓJA

Ó KIR. FENSÉGE
FERDINÁND BOLGÁR FEJEDELEM

UDVARI SZALLITÓJA

Ó KIR. FENSÉGE

FÜLÖP SZÁSZ-COBURG-GOTHAI
HERCZEG

SZALLITÓJA

→ Dr. LENDL ADOLF ←

medgyetemi magántanár, kep. kőszepisk. tanár,
a u. nemz. Múzeum volt tisztviselője,
számos bel- és külf. egyesület tiszt. örök, v. tisz-
tiszta, v. rendes tagja

PREPARATORIUMA

TANSZERKÉSZÍTŐ INTÉZETE.

BUDAPEST, II., DONÁTI-U. 7.

„A TERMÉSZET”

szerkesztősége és kiadóhivatala.

Budapest, 1892: arany-érem,
Debreczen, 1894: első. állami érem
Leipzig, 1894: díszoklevél,
Lemberg, 1894: elismerő oklevél,
Zenta, 1895: első arany-érem,
Moszkva, 1896: o. ezüst-érem,
Budapest, mill. kiáll., 1896: 2 érem,
Lüdenscheid, 1897: ezüst-érem,
Brüssel, 1897: arany-érem.

Legmagasabb és magas elismerések.

A Vallás- és Közoktatás, a Földmívelésügyi Minisztériumok és Budapest Székes Főváros Tanácsának ajánlással.

A M. N. Múzeum és
Európa elsőrangú múzeumaik szállítója.

Az intézet dr. LENDL ADOLF személyes vezetése alatt áll és az ő nevére

— BUDAPEST, II., DONÁTI-U. 7. —

címezendők az összes vasuti és póstai szállítmányok, levelek, pénztalványok, táviratok stb.

— Az árak jutányosak; a kivitelt gondos. —

Árjegyzékeket, nagyobb gyűjtemények összeállításáról költségvetéseket, terveket küldünk érdeklődőknek.

Szakos tanácsot szolgálunk mindenkinél szívesen.

Elvállalunk

állatokat, agancsokat, gyűjteményeket determinálásra és megbecsülésre.

nyal, falra függesztve, csak a fejét, egyszerű vagy díszesebb állvánnyal, faágon, sziklán stb.), azért kérjük az erre vonatkozókat nekünk mindig lehetőleg az állat expedálásával együtt megírni.

Kérjük az állatok beküldőit, hogy *pontos és olvasható címüket* (utolsó posta, vasuti állomás) közöljék velünk, hogy az állatokat, ha elkészültek, fennakadás nélkül visszaküldhessük.

Kisebb állatok 8—10 nap alatt, nagyobbak 2—3 hét alatt és a legnagyobbak 1—2 hónap alatt készülnek el, amire azután tulajdonosaiknak visszaküldetnek olyformán csomagolva, hogy az úton nem rongálódnak meg.

Az intézetünkben készült állatok nemcsak hogy *művészies kivitelben, természethűséggel és nagy gondossággal készítettnek el, de igentartósan is*. Czélyszerű kezelés mellett több évtizeden át is megmaradnak hibátlanul. Hogy miképen kezelendők, arról külön utasítást adunk ki.

A kitémések *árait lehetőleg jutányosan számítjuk*, úgy hogy mindenki bizalommal küldheti intézetünkbe elejtett vadját, különösen az oly szép dekorációú felhasználható madarakat, kitémés végett.

Részletesebb felvilágosítással és árjegyzékkel szívesen szolgálunk az érdeklődőknek.

Intézetünkben készülnek:

Kitémött állatok, biológiai csoportok,
vadásztrófeák, állatfejek,
dekorációk és vadászati dísz tárgyak,
TANSZEREK,
természetrázi gyűjtemények,
csontvázak, anatómiai modellek,
papírmaché-készítmények, spiritusz-preparátumok,
KONZERVÁLT TENGERSI ÁLLATOK,
rovargyűjtemények, tojás- és csiga-gyűjtemények,
növénytani preparátumok,
virág-, gomba-, gyümölcs-minták,
herbáriumok,
ásványtani gyűjtemények stb.

Muzeumi
felszerelések.

✱

Nagyszabású
gyűjtemények.

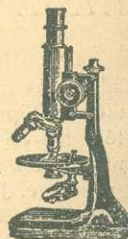
Intézetünkben kaphatók:

Gyűjtő- és preparáló-eszközök, kézi nagytők,
mikroszkópok,
egyszerűbb és legkiválóbb kivitelben stb.
Készülékek,
akváriumok és akváriumba való állatok.
AGANCSONK,

— KÉSZ GYŰJTEMÉNYEK. —

KÖNYVEK:

FRIVALDSZKY, Aves Hungariae 1.50 frt
KOHAUT, Madármeghatározó 2.— frt
LAKATOS, Termész. és Vadászképek 2.— frt
" Vadászati és
" Madar. Emlék. 3.— frt
" Vadászhit 2.— frt
" Nappali oromad. 1.50 frt
" A császármadar
és vadászata 1.— frt
LENDL, Könyv az állatok
kitéméséről 1.50 frt
THANHOFFER, A mikrosz-
kóp 3.60 frt
ÜTMUTATÁS a természet-
rázi gyűjtemények
gondozásához 50 kr.

»A Természeti szerkesztősége és kiadóhivatala: Budapest, II., Donáti-utca 7. dr. Lendl Adolf intézete.

2463 99. Nyomatott Markovits és Garainál, Budapest, Lázár-utca 13.